

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (ötödik tanács)

2017. április 27.*

„Fellebbezés — Kartellek — Ónstabilizátorok és ESBO/észter hőstabilizátorok európai piacai — Az árak rögzítése, a piacok felosztása és érzékeny kereskedelmi információk cseréje — A leányvállalatok jogsértő magatartása anyavállalatnak való betudhatósága — 1/2003/EK rendelet — A 25. cikk (1) bekezdése — A leányvállalatokkal szembeni szankciók kiszabására vonatkozó elévülés — Az anyavállalat jogi helyzetére gyakorolt hatások”

A C-516/15. P. sz. ügyben,

az **Akzo Nobel NV** (székhelye: Amszterdam [Hollandia]),

az **Akzo Nobel Chemicals GmbH** (székhelye: Düren [Németország]),

az **Akzo Nobel Chemicals BV** (székhelye: Amersfoort [Hollandia])

(képviselik őket: C. Swaak és R. Wesseling advocaten)

fellebbezőknek

az Európai Unió Bírósága alapokmányának 56. cikke alapján 2015. szeptember 24-én benyújtott fellebbezése tárgyában,

a többi fél az eljárásban:

az **Akcros Chemicals Ltd** (székhelye: Warwickshire [Egyesült Királyság])

felperes az elsőfokú eljárásban,

az **Európai Bizottság** (képviselik: Bottka V. és P. Rossi, meghatalmazotti minőségben)

alperes az elsőfokú eljárásban,

A BÍRÓSÁG (ötödik tanács),

tagjai: J. L. da Cruz Vilaça tanácselnök (előadó), M. Berger, A. Borg Barthet, E. Levits és F. Biltgen bírák,

főtanácsnok: N. Wahl,

hivatalvezető: A. Calot Escobar,

tekintettel az írásbeli szakaszra,

* Az eljárás nyelve: angol.

a főtanácsnok indítványának a 2016. december 21-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,
meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Fellebbezésükkel az Akzo Nobel NV, az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV az Európai Unió Törvényszéke 2015. július 15-i Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítéletének (T-47/10, a továbbiakban: megtámadott ítélet, EU:T:2015:506) hatályon kívül helyezését kéri, amely ítéletben a Törvényszék csak részben adott helyt az elsődlegesen az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/38589 – „hőstabilizátorok” ügy) 2009. november 11-én hozott C(2009) 8682 végleges bizottsági határozat (a továbbiakban: vitatott határozat) megsemmisítésére, másodlagosan pedig a velük szemben kiszabott bírságok összegének csökkentésére irányuló keresetüknek.

Jogi háttér

- 2 Az [EK] 81. és 82. [cikkben] meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) „Jogsértés megállapítása és megszüntetése” című 7. cikke az (1) bekezdésében a következőképpen rendelkezik:

„Ha panasz vagy saját kezdeményezése alapján eljáró Bizottság megállapítja a[z EK] 81. vagy [EK] 82. [cikk] megsértését, határozatban felszólíthatja az érintett vállalkozásokat és vállalkozások társulásait, hogy fejezzék be a jogsértést. [...] Ha a Bizottságnak jogos érdekében áll, azt is megállapíthatja, hogy a jogsértést a múltban követték el.”

- 3 E rendelet „Bírságok” című 23. cikkének (2) bekezdése a következőket mondja ki:

„A Bizottság határozattal bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy vállalkozások társulásaira, amennyiben azok akár szándékosan, akár gondatlanságból:

a) megsértik a[z EK] 81. vagy [EK] 82. [cikket] [...]

[...]”

- 4 Az említett rendeletnek „A szankciók kiszabására vonatkozó elévülési idők” című 25. cikke az (1)–(3) bekezdésében a következőket írja elő:

„(1) A [23. cikk] alapján a Bizottságra ruházott jogkörökre a következő elévülési idők vonatkoznak:

a) három év az információkérésre vagy a helyszíni vizsgálatok lebonyolítására vonatkozó rendelkezések megsértése esetén;

b) öt év minden más jogsértés esetén.

(2) Az elévülési idő a jogsértés elkövetésének napján kezdődik. Folyamatos vagy ismétlődő jogsértések esetén azonban az elévülési idő a jogsértés megszűnésének napján kezdődik.

(3) A bírságok vagy kényszerítő bírságok elévülési idejét megszakítja a Bizottság vagy valamely tagállam versenyhatósága által a jogsértés tekintetében vizsgálat vagy eljárás céljából tett bármilyen intézkedés. [...]”

A jogvita előzményei

- 5 A jogvita előzményeit a megtámadott ítélet 1–50. pontja ismerteti. A jelen ügy megértése érdekében a következő elemekre kell emlékeztetni.
- 6 A vitatott határozatban a Bizottság megállapította, hogy bizonyos vállalkozások megsértették az EK 81. cikket és az Európai Gazdasági Térségről szóló 1992. május 2-i megállapodás (HL 1994. L 1., 3. o., magyar nyelvű különkiadás 11. fejezet, 19. kötet, 146. o.) 53. cikkét azzal, hogy versenyellenes megállapodások és összehangolt magatartások két csoportjában vettek részt az Európai Gazdasági Térség egész területén, amelyek egyfelől az ónstabilizátorok ágazatát, másfelől pedig az epoxidált szójaolaj és az észterek ágazatát érintették (a továbbiakban: ESBO/észterek-ágazat).
- 7 A vitatott határozat 1. cikke szerint a Bizottság által megállapított, a hőstabilizátorok e két csoportjára vonatkozó két jogsértés az árak rögzítésére, a piacok értékesítési kvóták révén történő felosztására, az ügyfelek elosztására, valamint különösen az ügyfelekre, termelésre és értékesítésekre vonatkozó, érzékeny kereskedelmi információk cseréjében állt.
- 8 A vitatott határozat megállapítja, hogy az érintett vállalkozások e jogsértésekben az ónstabilizátorok ágazatában 1987. február 24. és 2000. március 21. között, az ESBO/észterek-ágazatban pedig 1991. szeptember 11. és 2000. március 22. között különböző időszakokban vettek részt.
- 9 A vitatott határozatot – valamennyi jogsértést figyelembe véve – hús társaságnak címezték, amelyek vagy közvetlenül, vagy pedig olyan anyavállalatként vettek részt az érintett jogsértésekben, amelynek felelősségét megállapították.
- 10 Ami a jogsértések betudását illeti, a vitatott határozat 1. cikke megállapítja az Akzo Nobel, az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akcros Chemicals Ltd ónstabilizátorok vonatkozásában elkövetett jogsértésben való részvételük miatti felelősségét: az Akzo Nobel esetében 1987. február 24. és 2000. március 21. között, az Akzo Nobel Chemicals GmbH esetében 1987. február 24. és 1993. június 28. között, illetve az Akcros Chemicals esetében 1993. június 28. és 2000. március 21. között.
- 11 Ugyanígy, a vitatott határozat 1. cikke megállapítja az Akzo Nobel, az Akzo Nobel Chemicals BV és az Akcros Chemicals ESBO/észterek-ágazatban elkövetett jogsértésben való részvételük miatti felelősségét: az Akzo Nobel esetében 1991. szeptember 11. és 2000. március 22. között, az Akzo Nobel Chemicals BV esetében 1991. szeptember 11. és 1993. június 28. között, illetve az Akcros Chemicals esetében 1993. június 28. és 2000. március 22. között.
- 12 Ezenfelül az Akzo Nobel, az Akzo Nobel Chemicals GmbH, az Akzo Nobel Chemicals BV és az Akcros Chemicals jogsértésekben való részvételét a Bizottság három elkülönült jogsértési időszakra osztotta.
- 13 Az 1993. június 28-át megelőző jogsértési időszak tekintetében (a továbbiakban: a jogsértés első időszaka) a Bizottság megállapította, hogy a közvetlenül 100%-ban az Akzo NV, jelenleg Akzo Nobel tulajdonában álló társaságok közvetlenül vettek részt a jogsértésekben, így az Akzo Nobel Chemicals GmbH az ónstabilizátorokkal kapcsolatos jogsértésben, és az Akzo Nobel Chemicals BV az ESBO/észterek-ágazatban elkövetett jogsértésben.
- 14 A jogsértés második, 1993. június 28. és 1998. október 2. közötti időszaka tekintetében a Bizottság megállapította, hogy a saját jogi személyiséggel nem rendelkező Akcros Chemicals-partnerség, amely összefogta az Akzo-csoport hőstabilizátor-gyártási és -értékesítési tevékenységeit, közvetlenül részt vett a jogsértésekben.

- 15 A jogsértés harmadik időszaka, az ónstabilizátorok esetében az 1998. október 2. és 2000. március 21. közötti időszak, az ESBO/észterek-ágazat esetében pedig az 1998. október 2. és 2000. március 22. közötti időszak tekintetében a Bizottság megállapította, hogy az Akcros Chemicals, amelybe beolvadt az Akcros Chemicals-partnerség tevékenysége, közvetlenül részt vett a jogsértésekben.
- 16 Így a vitatott határozatban a Bizottság megállapította az Akzo Nobel felelősségét a jogsértés teljes, vagyis 1987. február 24. és 2000. március 22. közötti időszakára nézve, mint egy olyan vállalatcsoport végső anyavállalatának felelősségét, amelynek néhány társasága közvetlenül részt vett a kartellekben.
- 17 A bírságok betudását illetően a vitatott határozat 2. cikke a következőket mondja ki:
- „Az [...] ónstabilizátorok piacán elkövetett [jogsértés] tekintetében az alábbi bírságok kerülnek kiszabásra:
- [...]
- 4) az [Akzo Nobel], az [Akzo Nobel Chemicals GmbH] és az [Akcros Chemicals] 1 580 000 euró megfizetéséért egyetemlegesen felelősek;
- [...]
- 6) az [Akzo Nobel] és az [Akzo Nobel Chemicals GmbH] 9 820 000 euró megfizetéséért egyetemlegesen felelősek;
- 7) az [Akzo Nobel] 1 432 700 euró megfizetéséért felelős;
- [...]
- Az [ESBO/észterek-ágazatban] elkövetett [jogsértés] tekintetében az alábbi bírságok kerülnek kiszabásra:
- [...]
- 21) az [Akzo Nobel], az [Akzo Nobel Chemicals BV] és az [Akcros Chemicals] 2 033 000 euró megfizetéséért egyetemlegesen felelősek;
- [...]
- 23) az [Akzo Nobel] és az [Akzo Nobel Chemicals BV] 3 467 000 euró megfizetéséért egyetemlegesen felelősek;
- 24) az [Akzo Nobel] 2 215 303 euró megfizetéséért felelős [...]
- 18 A 2011. június 30-i bizottsági határozattal módosították a vitatott határozatot, amennyiben azt az Akzo Nobelnek és az Akcros Chemicalsnek címezték (a továbbiakban: módosító határozat).
- 19 A módosító határozat (1) preambulumbekzdésében a Bizottság emlékeztetett arra, hogy a vitatott határozatban az Akzo Nobel és az Akcros Chemicals-szel szemben az Elementis plc-vel, az Elementis Holdings Limiteddel és az Elementis Services Limiteddel „együttesen és egyetemlegesen” szabott ki bírságokat.

- 20 A módosító határozat (2) preambulumbekzdésében a Bizottság kiemelte, hogy a 2011. március 29-i ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság és Bizottság kontra ArcelorMittal Luxembourg és társai ítélet (C-201/09 P és C-216/09 P, EU:C:2011:190) eredményeként úgy döntött, hogy visszavonja a vitatott határozatot, amennyiben azt többek között az Elementisnek és az Elementis Holdings Limitednek címezték.
- 21 Ennélfogva a Bizottság módosította a vitatott határozatot, amennyiben azt az Akzo Nobelnek és az Akcros Chemicalsnek címezték, mivel abban megállapították ezeknek az Elementisszel való egyetemleges felelősségét a kiszabott bírságok vonatkozásában.
- 22 A Törvényszék Hivatalához 2011. szeptember 12-én benyújtott keresetlevéllel az Akzo Nobel és az Akcros Chemicals keresetet terjesztett elő a módosító határozat ellen. Ez utóbbi határozatot a Törvényszék a 2015. július 15-i Akzo Nobel és Akcros Chemicals kontra Bizottság ítélettel (T-485/11, EU:T:2015:517) megsemmisítette.

A Törvényszék előtti eljárás és a megtámadott ítélet

- 23 A Törvényszék Hivatalához 2010. január 27-én benyújtott keresetlevéllel az Akzo Nobel, az Akzo Nobel Chemicals GmbH, az Akzo Nobel Chemicals BV és az Akcros Chemicals a vitatott határozat megsemmisítését, illetve másodlagosan a velük szemben kiszabott bírságok összegének csökkentését kérték.
- 24 Keresetük alátámasztására e társaságok öt jogalapra hivatkoztak, amelyek közül az első az elévülési szabályok megsértésén alapult. Az első jogalapnak az 1/2003 rendelet 25. cikke (1) bekezdése b) pontjának megsértésére alapított első részében a fellebbezők azt állították, hogy a Bizottság 1998. június 28-tól kezdve már nem léphetett volna fel az Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és az Akzo Nobel Chemicals BV-vel szemben, mivel ez utóbbiak a jogsértésekben való részvételüket 1993. június 28-án megszüntették. Következésképpen nem volt megállapítható sem e társaságok, sem az Akzo Nobel mint az említett társaságok anyavállalatának felelőssége a jogsértés első időszaka vonatkozásában.
- 25 A megtámadott ítéletben a Törvényszék elévülés miatt megsemmisítette a vitatott határozat 2. cikkének 4., 6., 21. és 23. pontját annyiban, amennyiben a Bizottság az Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és az Akzo Nobel Chemicals BV-vel szemben bírságokat szabott ki a jogsértés első időszakára nézve, az ezt meghaladó részében pedig elutasította a keresetet.

A felek kérelmei

- 26 A fellebbezők azt kérik, hogy a Bíróság:
- elsődlegesen helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet, amennyiben az megállapítja, hogy az Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és az Akzo Nobel Chemicals BV-vel szemben a jogsértésekben való részvételük miatt eredetileg kiszabott bírságok azt követően is betudhatók az Akzo Nobelnek, hogy e bírságokat a Törvényszék törölte;
 - semmisítse meg a vitatott határozatot annyiban, amennyiben az megállapítja az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV jogsértésekben való részvételét, és különösen az 1. cikke (1) bekezdésének b) pontját és 1. cikke (2) bekezdésének b) pontját;
 - semmisítse meg a vitatott határozatot annyiban, amennyiben az megállapítja az Akzo Nobel felelősségét, és/vagy bírságot szab ki vele szemben az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV jogsértő magatartása miatt, és különösen az 1. cikk (1) bekezdésének

a) pontját az 1987. február 24-től 1993. június 28-ig tartó időszak vonatkozásában, az 1. cikk (2) bekezdésének a) pontját az 1991. szeptember 11-től 1993. június 28-ig tartó időszak vonatkozásában és/vagy a 2. cikk (6) és (23) bekezdését;

- másodlagosan helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet, és az ügyet utalja vissza a Törvényszék elé, valamint
- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

27 A Bizottság a fellebbezés elutasítását és a fellebbezők költségviselésre való kötelezését kéri.

A fellebbezésről

28 Egyetlen jogalapjukkal a fellebbezők lényegében azt róják fel a Törvényszéknek, hogy megsértette az anyavállalatok leányvállalataik jogsértő magatartása miatt fennálló felelősségére vonatkozó szabályokat.

A felek érvei

29 A fellebbezők rámutatnak, hogy a Bíróság a közelmúltban, a 2015. szeptember 17-i Total kontra Bizottság ítéletében (C-597/13 P, EU:C:2015:613) megerősítette, hogy amennyiben az anyavállalat felelőssége teljes egészében a leányvállalatának felelősségéből ered, az előbbi felelőssége nem haladhatja meg az utóbbi felelősségét. Ilyen esetben, ha az anyavállalat olyan keresetet indított, amelynek ugyanaz a tárgya, mint a leányvállalat által indított kereseté, az anyavállalatra ki kell hatnia a leányvállalattal szemben kiszabott bírság részleges vagy teljes törlésének.

30 Így az Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és az Akzo Nobel Chemicals BV-vel szemben kiszabott bírságok törlésének az Akzo Nobelrel mint anyavállalattal szemben a jogsértés első időszaka vonatkozásában kiszabott bírság törlését kellett volna eredményeznie, mivel e bírságot vele szemben kizárólag leányvállalatai jogsértésekben való közvetlen részvétele alapján szabták ki. Ezért az Akzo Nobel felelőssége a 2013. január 22-i Bizottság kontra Tomkins ítélet (C-286/11 P, EU:C:2013:29) értelmében a leányvállalatai felelősségéből eredő, tisztán származékos felelősség.

31 E tekintetben hangsúlyozzák, hogy a 2013. november 26-i Kendrion kontra Bizottság ítéletben (C-50/12 P, EU:C:2013:771) és a 2014. április 30-i FLSmidth kontra Bizottság ítéletben (C-238/12 P, EU:C:2014:284) a felek szerint figyelmen kívül hagyták azt az elvet, amely szerint az anyavállalat felelőssége nem haladhatja meg a leányvállalata felelősségét. Ugyanakkor a Bíróság érvelése főszabály szerint azon a feltevésen alapul, amely szerint abban az esetben, amikor az anyavállalat felelőssége kizárólag a leányvállalat által elkövetett cselekményekből ered, az anyavállalat esetében a leányvállalata által végül fizetendőnél magasabb szintű bírság fenntartása azt eredményezi, hogy a bírság egy részét mindenfajta jogalap nélkül szabják ki.

32 A fellebbezők szerint a jelen esetben különösen fontos azon elv alkalmazása, amely szerint az anyavállalat felelőssége nem haladhatja meg a leányvállalata felelősségét, mivel az Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és az Akzo Nobel Chemicals BV-vel szemben kiszabott bírságok törlésének e két társaság tekintetében a vitatott határozat egészének megsemmisítését kellett volna eredményeznie.

33 Ezzel kapcsolatban a fellebbezők rámutatnak arra, hogy a 2011. március 29-i ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság és Bizottság kontra ArcelorMittal Luxembourg és társai ítélet (C-201/09 P és C-216/09 P, EU:C:2011:190) kihirdetését követően a Bizottság azzal szembesült, hogy elévülés miatt már nem tud bírságot kiszabni az Elementisszel és a Ciba/BASF-fel szemben. Ahogy az

a módosító határozatból következett, a Bizottság tehát nem pusztán visszavonta a bírságokat, hanem felülvizsgálta az e vállalkozások jogsértésekben való bárminemű részvételére vonatkozó megállapítását is.

- 34 Az egyenlő bánásmód elve alapján, és annak érdekében, hogy az EUMSZ 266. cikk első bekezdésének megfelelően a megtámadott ítéletből eredő valamennyi következményt érvényesítse, a Bizottságnak ugyanezt a megközelítést kellett volna követnie az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV tekintetében. Márpedig a vitatott határozat továbbra is a jogsértés megállapítását tartalmazta az utóbbiak vonatkozásában. Ezenfelül, jóllehet az 1/2003 rendelet 7. cikkének előírása szerint egy ilyen megállapításhoz a Bizottságnak jogos érdekekkel kell rendelkeznie, a jelen esetben a Bizottság nem igazolja ilyen érdek fennállását.
- 35 A Bizottság szerint a fellebbezők által hivatkozott egyetlen jogalapot el kell utasítani.

A Bíróság álláspontja

Az elfogadhatóságról

- 36 Ami a fellebbezőknek egyrészt az egyenlő bánásmód elvének Bizottság általi megsértésére, másrészt az 1/2003 rendelet 7. cikke (1) bekezdésének utolsó mondata értelmében vett, az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV szóban forgó jogsértésekben való részvételére vonatkozó megállapítás igazolására alkalmas jogos érdek hiányára alapított kifogásait illeti, a Bírósághoz benyújtott ügyiratok vizsgálatából kitűnik, hogy e kifogásokat első fokon nem terjesztették elő.
- 37 A fellebbezők ugyanis a Törvényszék előtt mindössze azt állították, hogy az elévülési időnek az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV tekintetében való lejárta miatt nem állapítható meg e társaságok felelőssége.
- 38 Márpedig az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy az, ha valamely félnek megengednék, hogy először a Bíróság előtt hozzon fel olyan jogalapokat és érveket, amelyeket nem terjesztett a Törvényszék elé, azt jelentené, hogy e fél a Törvényszék által eldöntött jogvitán túlterjedő jogvitával fordulhatna a fellebbezés elbírálása során korlátozott hatáskörrel rendelkező Bírósághoz. A fellebbezés keretében a Bíróság hatásköre tehát a Törvényszék előtt megvitatott jogalapok és érvek Törvényszék általi értékelésének vizsgálatára korlátozódik (lásd különösen: 2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 54. pont).
- 39 A fellebbezők által ekképpen megfogalmazott kifogásokat ezért mint elfogadhatatlanokat el kell utasítani.

Az ügy érdeméről

- 40 A megtámadott ítéletben a Törvényszék helyt adott a fellebbezők érvelésének, amennyiben azok azt állították, hogy az 1/2003 rendelet 25. cikke (1) bekezdésének b) pontja akadályát képezi annak, hogy a Bizottság bírságokat szabjon ki az Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és az Akzo Nobel Chemicals BV-vel szemben. A Törvényszék ezért elévülés miatt megsemmisítette a vitatott határozat 2. cikkének 4., 6., 21. és 23. pontját annyiban, amennyiben az e társaságokkal szemben bírságokat szabott ki a jogsértés első időszakára nézve.
- 41 E tekintetben a Törvényszék a megtámadott ítélet 121., 123. és 124. pontjában lényegében rámutatott arra, hogy a Bizottságnak a jogsértések tekintetében vizsgálat vagy eljárás céljából tett első, az 1/2003 rendelet 25. cikkének (3) bekezdése értelmében vett intézkedéseire 2003 elején került sor, vagyis az e

rendelet 25. cikke (1) bekezdésének b) pontjában előírt ötéves határidő Akzo Nobel Chemicals GmbH és Akzo Nobel Chemicals BV tekintetében való lejártát követően, mivel az említett társaságok 1993. június 28-án megszüntették a kartellekben való részvételüket.

- 42 Ezzel szemben a Törvényszék a megtámadott ítélet 125. és 126. pontjában lényegében megállapította, hogy jóllehet az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV hivatkozhatott az elévülés bekövetkezésére, amelynek eredményeként elkerülhették a szankciókat, ez az elévülés nem volt hatással az anyavállalatuknak a jogsértés első időszaka vonatkozásában fennálló felelősségére.
- 43 A Törvényszék a megtámadott ítélet 126. pontjában kimondta különösen azt, hogy „önmagában az, hogy valamely vállalatsoportnak a vele egy gazdasági egységet képező leányvállalata tekintetében letelt az elévülési idő, nem jár azzal a következménnyel, hogy kérdésessé tegye az anyavállalat felelősségét, vagy vele szemben megakadályozza az eljárást”.
- 44 A fellebbezők lényegében a Törvényszék e megfontolásainak megalapozottságát vitatják.
- 45 Ezért meg kell vizsgálni, hogy a Bizottság Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és Akzo Nobel Chemicals BV-vel szembeni szankciók kiszabására irányuló jogkörének elévülése – ellentétben a Törvényszék által a megtámadott ítélet 126. pontjában levont következtetéssel – akadályát képezte-e az Akzo Nobel felelőssége megállapításának a jogsértés első időszaka vonatkozásában.
- 46 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy először is a Szerződések szerzői úgy határoztak, hogy a vállalkozás fogalmát használják valamely, az EK 81. cikk és EK 82. cikk (jelenleg EUMSZ 101. és EUMSZ 102. cikk) alkalmazásával szankcionálható versenyjogi jogsértés elkövetőjének megnevezésére (2013. július 18-i Schindler Holding és társai kontra Bizottság ítélet, C-501/11 P, EU:C:2013:522, 102. pont).
- 47 A Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy az uniós versenyjog a vállalkozási tevékenységekre vonatkozik, és a vállalkozás fogalma minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyra kiterjed, függetlenül azok jogállásától és finanszírozási módjától (2007. december 11-i ETI és társai ítélet, C-280/06, EU:C:2007:775, 38. pont).
- 48 A Bíróság kifejtette továbbá, hogy ezen összefüggésben a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból e gazdasági egység több természetes vagy jogi személyből áll (2011. január 20-i General Química és társai kontra Bizottság ítélet, C-90/09 P, EU:C:2011:21, 35. pont).
- 49 Ha ilyen gazdasági egység sérti meg a versenyszabályokat, a személyes felelősség elve szerint neki kell felelnie ezért a jogsértésért (2011. március 29-i ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság és Bizottság kontra ArcelorMittal Luxembourg és társai ítélet, C-201/09 P és C-216/09 P, EU:C:2011:190, 95. pont).
- 50 Másodsor, az uniós versenyjog megsértését egyértelműen azon jogi személynek kell betudni, amellyel szemben később bíróság szabható ki, és a kifogásközlést ez utóbbinak kell címezni (lásd ebben az értelemben: 2009. szeptember 10-i Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 57. pont).
- 51 Sem az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja, sem az ítélkezési gyakorlat nem határozza meg, hogy a Bizottság mely jogi vagy természetes személyt köteles a jogsértésért felelősnek tekinteni és bíróság kiszabása útján szankcionálni (lásd ebben az értelemben: 2013. július 11-i Team Relocations és társai kontra Bizottság ítélet, C-444/11 P, nem tették közzé, EU:C:2013:464, 159. pont).

- 52 Ezzel szemben a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az anyavállalatnak lehet betudni a leányvállalat jogsértő magatartását különösen akkor, ha e leányvállalat – jóllehet külön jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg piaci magatartását, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad a számára, különös tekintettel az e két jogalany közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra (lásd ebben az értelemben: 1972. július 14-i Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ítélet, 48/69, EU:C:1972:70, 131–133. pont; 1983. október 25-i AEG-Telefunken kontra Bizottság ítélet, 107/82, EU:C:1983:293, 49–53. pont; 2013. július 11-i Team Relocations és társai kontra Bizottság ítélet, C-444/11 P, nem tették közzé, EU:C:2013:464, 157. pont; 2015. szeptember 17-i Total kontra Bizottság ítélet, C-597/13 P, EU:C:2015:613, 35. pont).
- 53 Ez azért van így, mert ilyen helyzetben az anyavállalat és leányvállalata ugyanazon gazdasági egység részét képezi, és ily módon az uniós versenyjog értelmében egyetlen vállalkozást alkot (2013. július 11-i Team Relocations és társai kontra Bizottság ítélet, C-444/11 P, nem tették közzé, EU:C:2013:464, 157. pont).
- 54 E tekintetben abban a különös esetben, ha az anyavállalat az uniós versenyszabályokat megsértő leányvállalatában kizárólagos vagy majdnem kizárólagos tőkerészesedéssel rendelkezik, fennáll azon megdönthető vélelem, miszerint ezen anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatára (lásd ebben az értelemben: 2013. november 26-i Groupe Gascogne kontra Bizottság ítélet, C-58/12 P, EU:C:2013:770, 38. pont).
- 55 E vélelem azzal jár – kivéve, ha a vélelmet megdöntik –, hogy bizonyítottnak kell tekinteni, hogy az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatára, és a Bizottság megállapíthatja az előbbi felelősségét az utóbbi magatartásáért, anélkül hogy bármilyen további bizonyítékot kellene szolgáltatnia (lásd ebben az értelemben: 2016. június 16-i Evonik Degussa és AlzChem kontra Bizottság ítélet, C-155/14 P, EU:C:2016:446, 30. pont).
- 56 Harmadszor, hangsúlyozni kell, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében az uniós versenyszabályok megsértése miatt személyesen marasztalják el az anyavállalatot, amelynek a leányvállalata jogsértő magatartását betudták, mivel a leányvállalatára gyakorolt meghatározó befolyás miatt – amelynek révén meghatározhatta az utóbbi piaci magatartását – úgy tekintik, hogy e jogsértéseket maga követte el (lásd ebben az értelemben: 1972. július 14-i Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ítélet, 48/69, EU:C:1972:70, 140. és 141. pont; 2000. november 16-i Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ítélet, C-294/98 P, EU:C:2000:632, 28. és 34. pont; 2013. november 26-i Kendrion kontra Bizottság ítélet, C-50/12 P, EU:C:2013:771, 55. pont; 2014. április 10-i Bizottság és társai kontra Siemens Österreich és társai ítélet, C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 49. pont; 2014. május 8-i Bolloré kontra Bizottság ítélet, C-414/12 P, nem tették közzé, EU:C:2014:301, 44. pont).
- 57 Amint arra a jelen ítélet 49. pontja emlékeztetett, az uniós versenyjog a jogsértést elkövető gazdasági egység személyes felelősségének elvén alapul. Ezért amennyiben az anyavállalat e gazdasági egység részét képezi, az anyavállalatot az e gazdasági egységet alkotó többi jogi személlyel egyetemlegesen és személyesen felelősnek kell tekinteni az elkövetett jogsértésért (lásd ebben az értelemben: 2009. szeptember 10-i Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 77. pont).
- 58 Ezért a gazdasági egységet képező két társaság között fennálló egyetemlegességi viszony a bírság megfizetése tekintetében nem korlátozható a leányvállalattal szemben kiszabott bírság megfizetésének biztosítása érdekében az anyavállalat által nyújtott egyfajta biztosítéokra (lásd ebben az értelemben: 2013. november 26-i Kendrion kontra Bizottság ítélet, C-50/12 P, EU:C:2013:771, 55. és 56. pont; 2014. június 19-i FLS Plast kontra Bizottság ítélet, C-243/12 P, EU:C:2014:2006, 107. pont).
- 59 Negyedszer, a Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében abban az esetben, amikor az anyavállalat felelőssége kizárólag a leányvállalata jogsértésben való közvetlen részvételéből ered, és e két társaság párhuzamosan terjesztett elő olyan kereseteket, amelyeknek ugyanaz a tárgya, a Törvényszék, anélkül

hogy a kereseten túlterjedően határozná, figyelembe veheti a leányvállalat tekintetében egy meghatározott időszak vonatkozásában fennálló jogsértés megállapításának megsemmisítését, és ezzel összefüggésben csökkentheti az anyavállalattal szemben a leányvállalatával egyetemlegesen kiszabott bírság összegét (lásd ebben az értelemben: 2013. január 22-i Bizottság kontra Tomkins ítélet, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 34., 38., 39. és 49. pont).

- 60 E tekintetben a Bíróság rámutatott egyrészt arra, hogy a gazdasági egységen belüli bármely jogalany felelősségének megállapításához bizonyítékkal kell szolgálni arra, hogy legalább egy jogalany elkövette az uniós versenyszabályok megsértését, e körülményt pedig olyan határozatban kell megállapítani, amely véglegessé vált, és másrészt nem releváns, hogy a leányvállalat jogsértő magatartásának hiányát milyen okból állapították meg (lásd ebben az értelemben: 2013. január 22-i Bizottság kontra Tomkins ítélet, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 37. és 38. pont).
- 61 A Bíróság ebben az összefüggésben hivatkozott az anyavállalat teljes mértékben származékos jellegű, kizárólag valamely leányvállalat jogsértésben való közvetlen részvételén alapuló felelősségére (lásd ebben az értelemben: 2013. január 22-i Bizottság kontra Tomkins ítélet, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 34., 38., 43. és 49. pont). Ebben az esetben ugyanis az anyavállalat felelőssége a leányvállalata jogsértő magatartásából ered, amely magatartást az e társaságok képezte gazdasági egységre tekintettel az anyavállalatnak tudnak be. Következésképpen az anyavállalat felelőssége szükségképpen a leányvállalata által elkövetett jogsértést alkotó tényállástól függ, amely tényálláshoz a felelőssége elválaszthatatlanul kapcsolódik.
- 62 A Bíróság ugyanezen indokok alapján kifejtette, hogy olyan helyzetben, ahol semmilyen tényező nem jellemzi egyedileg az anyavállalatnak felrótt magatartást, a leányvállalattal szemben az anyavállalatával egyetemlegesen kiszabott bírság összegének csökkentését főszabály szerint az anyavállalatra is ki kell terjeszteni az előírt eljárásjogi feltételek fennállása esetén (lásd ebben az értelemben: 2015. szeptember 17-i Total kontra Bizottság ítélet, C-597/13 P, EU:C:2015:613, 10., 37., 38., 41. és 44. pont).
- 63 Ötödször, a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy a Bizottság szankciókiszabási jogköre gyakorlásának elévülése annak ellenére is bekövetkezhet a leányvállalat tekintetében, az anyavállalata kivételével, hogy ez utóbbi felelőssége teljes mértékben a leányvállalat által kifejtett jogsértő magatartáson alapul (lásd ebben az értelemben: 2011. március 29-i ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság és Bizottság kontra ArcelorMittal Luxembourg és társai ítélet, C-201/09 P és C-216/09 P, EU:C:2011:190, 102., 103., 148. és 149. pont).
- 64 A jelen esetben nem vitatott, hogy – amint az a vitatott határozat 1. cikkéből kitűnik – az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV közvetlenül részt vett a szóban forgó kartellekben: az első társaság 1987. február 24. és 1993. június 28., míg a második 1991. szeptember 11. és 1993. június 28. között.
- 65 Szintén nem vitatott, hogy a jogsértés első időszaka során az Akzo Nobel közvetett módon kizárólagos tökerészesedéssel rendelkezett az Akzo Nobel Chemicals GmbH-ban és az Akzo Nobel Chemicals BV-ben, és meghatározó befolyást gyakorolt azokra, ily módon pedig e három társaság az említett jogsértési időszak során az uniós versenyjog értelmében egy és ugyanazon vállalkozást alkotott.
- 66 Következésképpen a jelen ítélet 52–58. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV által a jogsértés első időszaka során elkövetett jogsértő cselekményeket az Akzo Nobelnek tudták be. Ez utóbbi társaságot ezért személyesen marasztalták el az uniós versenyszabályokkal ellentétes magatartások miatt, mivel úgy tekintették, hogy e társaság maga fejtette ki e magatartásokat ezen időszak során.
- 67 Egyébiránt a jelen esetben az sem vitatott, hogy az Akzo Nobel felelősségét az alapján állapították meg, hogy az Akzo vállalkozás végső anyavállalataként – amely vállalkozás különböző jogalanyai, köztük az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV közvetlenül vett részt a kartellekben –

részt vett a szóban forgó jogsértésekben a három jogsértési időszak során, azaz 1987. február 24. és 2000. március 21. között az ónstabilizátorokkal kapcsolatos jogsértés, illetve 1991. szeptember 11. és 2000. március 22. között az ESBO/észterek-ágazatot érintő jogsértés vonatkozásában.

- 68 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az elsőfokú eljárás felperesei a Törvényszék előtt kizárólag az Akzo Nobel Chemicals GmbH és az Akzo Nobel Chemicals BV tekintetében hivatkoztak az 1/2003 rendelet 25. cikke (1) bekezdésének b) pontjában előírt elévülési idő lejártára, mivel az említett társaságok 1993. június 28-án megszüntették jogsértő magatartásukat.
- 69 Amint arra a jelen ítélet 40. és 41. pontja emlékeztetett, a Törvényszék helyt adott az elsőfokú eljárás felperesei által előadott érvelésnek, amikor megállapította, hogy a Bizottságnak az Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és az Akzo Nobel Chemicals BV-vel szembeni bírság kiszabására irányuló jogköre elévült.
- 70 Kétségtelen, hogy amint arra a Törvényszék a megtámadott ítélet 125. és 126. pontjában lényegében rámutatott, a Bizottság szankciókiszabási jogkörének az 1/2003 rendelet 25. cikke (1) bekezdésének b) pontja szerinti elévülése maga után vonja, hogy többé semmilyen szankció nem szabható ki azon társaságokkal szemben, amelyek tekintetében az elévülés bekövetkezett.
- 71 Ezzel szemben az a körülmény, hogy bizonyos társaságokkal szemben elévülés miatt már nem szabhatók ki szankciók, nem képezi akadályát annak, hogy eljárást folytassanak az ugyanazon versenyellenes cselekményekért e társaságokkal együtt személyesen és egyetemlegesen felelősnek tekintett valamely más társasággal szemben, ha e társaság tekintetében az elévülés nem következett be.
- 72 A fellebbezők által hivatkozottakkal ellentétben ezt a következtetést nem kérdőjelezi meg az a körülmény, hogy a jogsértés első időszaka vonatkozásában az Akzo Nobel felelőssége kizárólag a leányvállalatainak a kartellekben való közvetlen részvételéből ered.
- 73 Egyrészt ugyanis a jogsértés első időszakára vonatkozó versenyellenes cselekményeket továbbra is úgy kell tekinteni, hogy azokat maga az Akzo Nobel követte el, mivel e társaság az Unió ítélkezési gyakorlata értelmében vett gazdasági egységet képezett az Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és az Akzo Nobel Chemicals BV-vel.
- 74 Másrészt, amint arra a főtanácsnok az indítványának 58. és 59. pontjában lényegében rámutatott, a Bíróságnak a jelen ítélet 62. pontjában említett ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy az anyavállalatra jellemző sajátos tényezők indokolhatják e társaság, illetve a leányvállalat felelősségének eltérő értékelését, jóllehet az előbbi társaság felelőssége kizárólagosan az utóbbi jogsértő magatartásán alapul.
- 75 Márpedig a jelen esetben ez a helyzet áll fenn, mivel az Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és az Akzo Nobel Chemicals BV-vel ellentétben, amelyek 1993. június 28-án megszüntették a kartellekben való részvételüket, az Akzo Nobel a jelen ítélet 67. pontjában említettek szerint ezen időponton túl is részt vett a szóban forgó jogsértésekben, mégpedig 2000. március 21-ig az ónstabilizátorok ágazatával kapcsolatos jogsértés, illetve 2000. március 22-ig az ESBO/észterek-ágazatot érintő jogsértés vonatkozásában.
- 76 E megfontolások összességére tekintettel meg kell állapítani, hogy a Törvényszék helyesen mondta ki a megtámadott ítélet 126. pontjában, hogy a Bizottság Akzo Nobel Chemicals GmbH-val és Akzo Nobel Chemicals BV-vel szembeni szankciókiszabási jogkörének elévülése nem képezi akadályát annak, hogy megállapítsák az Akzo Nobel felelősségét a jogsértés első időszaka vonatkozásában.
- 77 Ennélfogva a fellebbezés egyetlen jogalapját mint részben elfogadhatatlant, részben pedig megalapozatlant el kell utasítani.
- 78 A fentiek összességéből következik, hogy a fellebbezést teljes egészében el kell utasítani.

A költségekről

- 79 A Bíróság eljárási szabályzata 184. cikkének (2) bekezdése értelmében, ha a fellebbezés megalapozatlan, a Bíróság határoz a költségekről.
- 80 Ezen eljárási szabályzat 138. cikkének (1) bekezdése alapján, amelyet az említett szabályzat 184. cikkének (1) bekezdése alapján a fellebbezési eljárásban is alkalmazni kell, a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Mivel a fellebbezők pervesztesek lettek, a Bizottság kérelmének megfelelően kötelezni kell őket a jelen fellebbezés költségeinek viselésére.

A fenti indokok alapján a Bíróság (ötödik tanács) a következőképpen határozott:

- 1) A Bíróság a fellebbezést elutasítja.**
- 2) A Bíróság az Akzo Nobel NV-t, az Akzo Nobel Chemicals GmbH-t és az Akzo Nobel Chemicals BV-t kötelezi a költségek viselésére.**

Aláírások